



# CRVENI KRIŽ



## I DRUGI ZAPISCI SA SELA UOČIRATA



G. ČA.

S. Tomačić

1915





EX LIBRIS MAGJER

- Zapisci sa sela.* Škice i novele iz života hrvatskog seljaka u Slavoniji. S predgovorom dra. F. Ilešića. Ilust. (Osijek, 1907.)\*
- Sa slavonske ravni.* Škice i novele. (Osijek, 1913.) Broš. 1 K 50 fil.
- Iz naših sela.* Tri pripovjesti. Ilustr. (Osijek, 1913.) Broš. 50 fil.
- Crveni križ i drugi zapisci sa sela uoči rata.* Broš. 1 K 50 fil.
- Porivi.* Prva knjiga pjesama. (Osijek, 1907.) Broš. 1 K 0 fil.
- Porivi.* Druga knjiga pjesama. S predgovorom dra. I. Krnica. (Osijek, 1907.)\*
- Porivi.* Druga knjiga pjesama u drugom izdanju. Ilustr. (Osijek, 1909.) Broš. 1 K.
- Novi zvuci.* Treća knjiga pjesama. (Osijek, 1909.)\*
- Novi zvuci.* Treća knjiga pjesama u drugom izdanju. S predgovorom F. Ž. Milera. (Osijek, 1912.)
- Novi zvuci.* Treća knjiga pjesama u trećem popunjrenom i ispravljenom izdanju. S predgovorom F. Ž. Milera i dra Josipa Tominšeka (Osijek, 1912.) Uvezano 5 K.

OPASKA. \*) Označene knjige rasprodane su i ne mogu se i više dobiti, dok se ostale mogu nabaviti putem vlijenijih naših knjižara kao i kod samoga autora u Osijeku (Reiznerova ul. 35.-I.)

R. F. MAGJER

# CRVENI KRIŽ

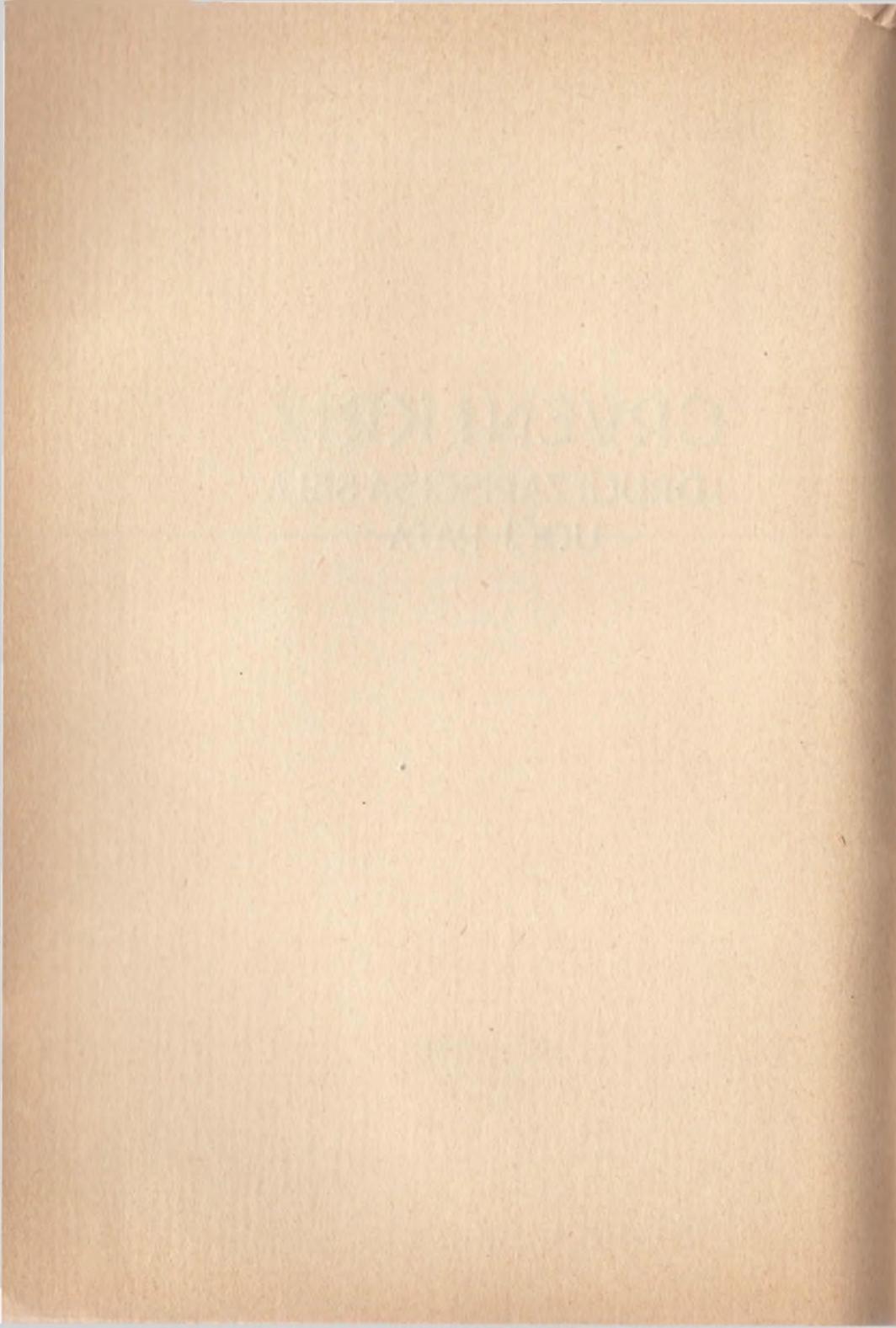
I DRUGI ZAPISCI SA SELA UOČI RATA

OSIJEK 1915.





CRVENI KRIŽ  
I DRUGI ZAPISCI SA SELA  
UOČI RATA





## Crveni križ.

Otkad je Šimeta otišao: u kući je govor samo o Šimetu. Gdje je sada? Šta radi? Kako mu je? Je li već u ratu? Da nije ranjen? Ili, za Boga dragoga, da nije . . .

I majka njegova, snaš-Gjurgja, prekrije lice rukama, a u sebi prošapta molitvu za molitvu.

— Samo, da m' ga očuva, Gospo Tekinska . . . samo 'oš ovaj put.

Tako to ide od jutra do mraka.

Otac samo šuti. I on bi nešto kazao, ali onda vazda prije toga razmišlja: bi li, ne bi li . . . Ovamo opet, tako on misli, i nije sve, da se kaže. Jer može ražalostiti majku, pa ostalu djecu, ili svoje roditelje. A napokon i ne treba da sve izusti muška glava, koja treba prednjačiti u svemu i koji kad popusti, šta će onda ostali? Pa da je on sam u selu, ali eto iz Gjakine zadruge otišla trojica: Ivoša, Kalijin Tade i Andrišin

Ilija ; iz Imbrokove dvojica : Joca tamburaš, i Perošev Gjoka i tako redom. A ovi ne samo što toliko radnih sila osje već i inako, jer su kuće siromašnije. A eto njemu Bog dao baš ove godine dvaput kao lane i u brizi je, kuda će hranom, kad je sve puno. Kako je i sam služio kao vojnik, ni ne pristoji se, da se pokaže slabicem ili kukavicom. Zato on sred ovakovih neugodnih razgovora ili šutnja samo što progungja i nerazumljivo što smrsi. Ustreba li, osobito kad mu žena zaplače i zalama rukama, tješi i junači.

— Id, boga ti, nemoj . . . ne mora s' to odmah . . . pa da, indi. A onda . . . nije on ma kak'a šuša. Ruke i mišice s' jake, pa č' već znati udarati. Ne č' on čekati dok drugi lupi . . . aja, poznam t' ja svoju krv . . . poznam dobro.

Kad je stiglo prvo pismo, tko ne zadovoljan, već mati.

— Et' piše sam' da j' živ i zdrav, a pô karte prazno. Kuku meni, šta sam dočekala : išo četiri godine učitelju na nauk, a ostav'jo pô karte prazne. Mogo j' barem pisati: di je, koliko j' puta bio u vatri, di i kako j' već u ratu . . . pa da znamo.

Bać-Karleta jedva dočekao konac i preko običaja stao sipati, »kako j' u ratno doba«.

— Nij' to sam tako: sidi pa piši. Id' ženska glavo, kako b' i šta b' ti sve rada

»Befel« nije kô kad mi 'nako ljuštrimo kuruz, pa kaš: ne smiš. Kaž' ti to sto puta, a ljušturači svejedno rade kako 'oće. Al' tamo i' se radi kako s' mora . . . 'es čula: mora?!

— E, kad s' mora . . . mora.

Snaš-Gjurgja dušu u se i potvrdi mužu. Nešto ko stalo joj svitati pred očima i ona se smiri. Uvidila, da je zaista bolje, kad se sve ne piše, što se ne smije, po gotovo, ako bi za oto mogao biti još i »kaštigovan«.

Isti dan u veče čitao kućegazda najnoviji broj novina, pa među »Dnevnim vijestima« zapelo mu oko na bilješku »Crveni križ«. Grad B . . . dao 500.000 K, Z . . . 40.000, O . . . 25.000, Imovna općina u . . . 700.000, društvo za . . . itd.

— Bome to j' lipo . . . čast . . . to j' krasno . . . Bog i duša im! Dok je tako dobro j' — —

Svi zašutili, pa uprli pogled u Karletu. Šta ti on to govori? Kakav novac? Kud će s tolikom svotom? Pa da j' zašto, već za jedan »Crveni križ«. Kakav taj mora izgledati, kad se toliko za nj' daje. Pa da je to samo kod nas, ali eto tu piše, da to isto biva ne samo u Hrvatskoj, već i Ugarskoj, Galiciji, Bosni . . . svuda. U čitavoj Monarhiji.

A Karleta prestao čitati, pa samo povlažuje nekim osobitim mirom i pun do-

stojanstva: »kako j' to lipo . . . a—â . . . Bog im i duša!« Žene opet u nekoj neizvjesnosti. Rado bi priupitale, dapače i prigovorile, ali ovamo opet čekaju, da Karleta sam sve razloži, rastumači.

Megjutim on samo ponavlja svoje i tim pobugjuje sve veću znatiželju.

Zato začela snaš-Gjurgja, kao majka Šimetina, prva. Misli ona: »Moje dite, moja krv«, pa zašto ne bi za vremena izvela sve na čistac.

— Je l' ti, Karleta, pa zašt' tol'ke novce baš za crveni križ. Kome j' od toga hasna — â?!

— Je l' to baš crveno, da nije od zlata, priupita svekrva bab-Staša.

Karleta stisnuo šaku, pa ne vjeruje svojim očima. To ne znati — to!? Istina, nije baš ni njemu posve jasna ta uredba, ali crveni križ nije, već:

— To vam je bolnica, pa ondakar povezi, doktori, pa . . . to vam se, indi, kako b kaz'o, sve, što s' brine za ranjene vojнике . . sve. A to t' košta puno novaca . . . puno

Kada je sutradan stigla karta od Šimete koji javlja, da je ranjen u nogu i sada leži u bolnici, gdje se sve što osjeća ljudski, brine za za ranjene vojниke, »visoke gospojei gospoda, pa t' oko nas i daje nam i jeilo pilo i cigare i slatko, ma što t' srce 'oće zaželi, sam' da t' bude lakše, da t' iskažu

kô vojniku, kako t' vole, jer s' ranjen za cara i domovinu», mogao je bać-Karleta da završi svoje nezavršeno tumačenje o Crvenom križu.

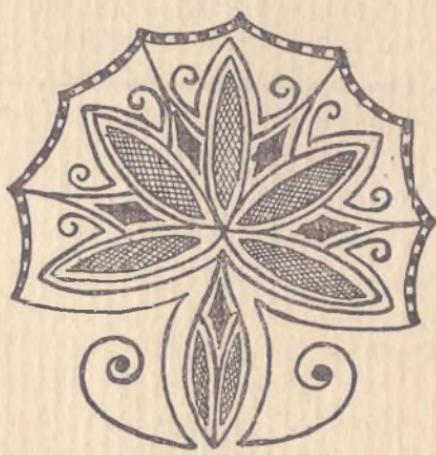
— Evo to t' je . . . i za njega s' već brine... Bog im i duša! Fala im do vika — —

Da pako i vidljivim načinom zasvjedoči svoju zahvalnost, skupio odmah sve zadru-gare i saopćivši im novost, izmoliše u sav glas pet Očenaša i pet Zdravih Marija, a sâm odnio župniku svu prištednju.

— Ovo, molji ēu, za dvi' mise, a ovo za spas mojega Šimete, što ga j' Bog očuvo, za . . . Crveni križ.

Tako radi hrvatski seljak . . . naš čovo.







## Ratni znakovi.

Moglo je biti sedam i po sati ujutro.  
Jesensko jutro puno neke pritajene magle  
i zime, koja se uvlači i prodire sve do kostiju.

Ulice pune ljudi.

Andra Kusturićev zastao kraj izloga  
oveće trgovine. Gleda ovo, gleda ono, a  
osobito mu zapinje oko za niz znakova sa  
kraljevim likom kao i bez njega. Vidi on  
dobro, da to nijesu obični zatikači\* poput  
onih, što momci nose na dan svadbe ili no-  
vačenja, a djevojke u raginicama\*\* svetkom  
i kod drugih važnijih sgoda.

U to prošao vojak, a za kapom mu za-  
taknut križić. Seljak ga hijede priupitati, šta  
to znači, ali mu se on u gomili ljudi izgu-

\* Igle sa raznolikom glavicom (obično cvijeće).

\*\* Djevojke dijele kosu (kad češljaju glavu) u  
nizove, koje nazivaju raginice. Stoji to dosta truda,  
za to se i ne češljaju dnevno, već subotom i u-  
oči većih zgoda i svetkovina.

bio. Kako je imao zavezani ruku, sjetio se bać-Andra, zašto on to nosi.

— Bi' će, da s' zavetovo ... Raspeti pomog'o i eto sadikar ga časti ... indi. Pa i treba, da j' tako. Bog pomaže — — —

Jedva on u misli, a prošle dvije gospogjice, pa nešto čavrljaju. Sluša naš čovo, sluša, ma nikako, da razumije, što natucaju.

— E — è... te ne mog' pitat... ne govore 'rvacki. A baš mi ž'o.

I on dalje razglabao, kidao i mrsio. A najbolje mu se svijela zlatom uokvirena trobojka, pa onda ona u okrug sa kraljevom slikom.

— Kad bi sam' zn'o, šta košta... da nij' skupo, uzo b', pa makar post'jo nedilju dana... makar.

Andro zagleda bolje. Magleno nebo stalo se kidati, a prve sunčane zrake udarele ravno u izlog. Zlatni traci padali sve jače i pozlata se na ratnim znakovima isticala jače.

— Andro, Andro... id', Boga ti, 'di b' to kupio, kad zlato nij' za sirotinju... aja.

I uvjeren, da je to sve od drage kovine, progje ga neugodno čuvstvo čitavim tijelom. Osjetio neku mrzovoljicu, koja mu zasjela na grud jače od zimskoga kožuha.

— Eto, kuda s', tuda s'... nikud iz te kože. Ne mo's, sve kad i 'oćeš, slaviti cara, kad nemaš para.

U to sijevne trak nade i on segne rukom u njedra, pa da izbroji sitniš.

— Deset, dva'est, tri... jedna i po. No, to j' dosta za kartu, a ovo: dva, četiri, šest, deset... dva'est i osam.

— A, to niј' ni za iglu, a kamo l' za svu zatikaču.

I ljutit nehajno povuče uzicu iz kesice i zaveže novčarku, pa njom opet u njedra.

— Nejde, pa nejde... šta 'š, de.

\*

Koracajući prema kolodvoru sretne tri mališa s ličkim kapicama na glavi, trobojkom oko ruke, a na grudima, već kako koji, čitav niz raznih znakova.

— Eh, dico...

Dječaci zastanu, a Andro lupio rukom o ruku. Prikučivši im se na dva koraka, skinuo kapu.

— Hvalj'n I's!

— Bog!

— Uvijek hvaljen!

— Na vijeke!

Sva trojica veselo odzdrave i puni mlađakog žara zaokruže oko seljaka.

A Andro Kusturić gleda čas jednoga, čas drugoga.

— Ma isto, duše m'... baš ko tamo u dućanu. Gle, gle... pa ti imaš dva, a ti četiri. Bože dragi, a odakle t' 'vol'ko para — a?

— Kako, odakle?!

Seljak opazio da ~~s~~- dječak ne razumije, pa mu protumačio, da se čudi, kako to oni svi imadu više znakova, a ipak »to valjda košta puno novaca... valjda s' bogataš — ä?!

Dječaci se nasmiju.

— Kaki bogataš... nema ni oca, a i gdje je novaca u gimnazijalca.

— Gimnazijalca... e — è... ti 'š valjda biti parok, ja'l advokat.

— Ni jedno, ni drugo... učitelj.

— Učitelj... pravo, to j' dobro.

I bać-Andro nekud ko slobodniji zakima glavom i povjerljivo zapita:

— A što t' košta?

— Ovo?!

— Da.

— Tako... ovo osam filira ovaj deset, a ovaj je nešto skuplji... taj znak stoji dvadeset filira.

— Ne više?!

Kad je još čuo, kako ova mladež zanosno govori, da svaki Hrvat, kad već ne može u boj za kralja i za obranu domovine, treba to vanjskim licem pokazati.

— Treba to, znate, nositi na lijevoj strani. Pa tko to nosi, znači, da je oduševljen za rat, koji za pravednu stvar pobijediti mora. Tko to nosi, taj je rodoljub... taj voli svoj hrvatski narod, taj poštuje časnoga našega vladara. Eto, zato mi to svi nosimo.

Sluša Andro, sluša ove male glasiće, pa mu nešto ko radosno unilazi u grudi, a ovamo opet i nekuda žao, što ova mladež zrelijie i ljepše misli, već i on, koji je odmakao u dobi.

— E—ê, dico, znat', ja nis' išo u školu pa... tako, moram t' pitati, kad ne znam. Al sada, s Bogom, dico, s Bogom !

Zakrene i pogje natrag. S nekom osobitom sigurnošću zahvatio kvaku i pošao u dučan.

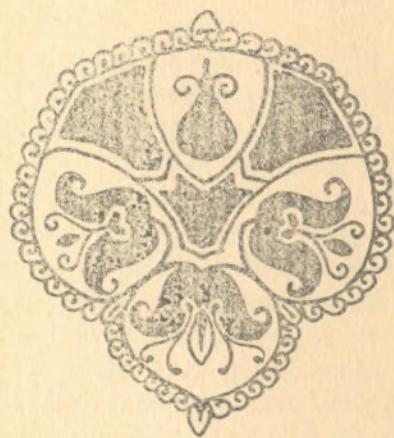
— Ej, ti, daj m' onih jedno dva tri rođoljuba, pa da i' ponesem u selo. Pa kad već ne mogu u rat, neka s' vidi, da sam uz nji... neka. Evo novci !

I bać-Andro veselo krenuo kući, iskitio i isprsio grud, pa čim uoči u kojega prolaznika slične znakove, osjeti se jačim, vedrijim, ko preporogjen.

— Et' i taj je naš... 'Rvat.

A svijetli jesenji traci u taj čas zasinu jače i toplije. Svom milinom prepliću se oko starčave glave, pa mu pozlaćuju teške vore na čelu, časne sjedine. A njemu titra vedri muževni osmjeh ispod čekinjastih brkova, a u grudi mu kuca priprosto, toplo i poštano... hrvatsko srce.







## Za ranjenike.

Još isti dan dala se Angja s čerkom Brašnom i malenom Šiš-Bobom, kako su ju nazivali od dragosti, jer je bila ošišana, na posao. Skupila prutove, pa udri po drveću. U tili čas i petara bila puna. Istina, voće je nešto nalupano, al u ovo mršavo vrijeme kupovat će se to u gradu, pa »ć' to otić ko med«, pa »oš kada t' ja udarim ispod cine«

Ovakovim mislima sjelo sve troje u kola i drndaj po staroputini. Put nije dučak, pa u onom očekivanju i sračunavanju dospjeli uskoro u predgradje.

Za malo i ulicama odzvanjao uz ošta materinji glas i dva sitna glasića, koji se pleli zvonkim obijesnim smijehom u jedan veliki i veliki disakordni trozvuk:

— Krušaka . . . kru—ša—ka—a !

A ljudi ko ljudi. Jedan prebire, cjenjka se, drugi kupuje i traži »radaša«, na što snaš-Angja pola šale, pola ljunbine uzvraća:

— E, znat' gospojo, da prostite . . . radaš, a da t' ne kažem što gore, umro . . . umro radaš davno. A ja t' ostala bez 'ranielja sa ovo dvoje, pa t' treba da s' ije i po tri puta na dan. Šta j' onda kraje'r više, ja l' kraje'r manje — — Ajd, ajd . . . kol'ko 'š kila?!

I tako malo ovako, a malo onako i kolija dodrndala i do kamene ceste.

— E, sad 'oš kaldrnom pô sata, pa da vi'te para . . . bi' će i' ko blata.

I Angja žvižne bićem, a Rigjata po-kroči očigledno jače i nekud ko sigurnije nabijenim putem, koji se bijelio od gospod-ske prašine i caklio na suncu nasipanim kamećcima. Škripave kotače zagušuje drndanje željeznog obruča po kamu i neka vedrina prelila se licem vozača. Zaboravili i na prohogju, pa se prepustili lagodi vožnje.

U to bane podčasnik i mane rukom:

— Stoj!

Angja onijemila. Nategne uzde i pogleda razrogaćenim ocima.

— Ajoj, Isus i Mar'ja, šta j' za Boga?

A vojnik prečuo zapomagaj, pa ravno onako in medias res:

— Kako prodaješ, a?!

Riječ »prodaješ« učinila svoje. Žena se trže od straha i naglo odreže po trgovacki i razgovorom, koji odaje, da se razumije u svoje poslove:

— E, pa tako, znate, po vagi . . .

Kako je bilo očevidno, da pridošlica računa s vremenom, a ovamo opazio omašnju sbunjenost i zatim proračunamo računanje, okrenuo i sam malo drugojačije.

— Pitam, što стоји, što кошта, jer то је за болницу . . . ranjene војнике.

— Ra—ranjene во—војнике . . . во—  
вој — — —

Sjedne ubrzo nogama unakrst, tezulju preokrene i poklopi po voću, a onda zagrabi šakom u njedra i stala odvezivati zauzlani ugao šarene marame.

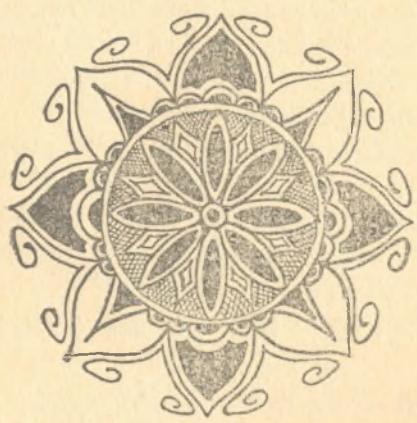
— Deset, dvajest, tri . . . jedna, dvi,  
tri . . . devet i po i šeset i pet — —

Naglo podigne очи и само што desnom prikrila sitniš, mane glavom hotimično osbiljno i nabranim čelom:

— Kada ј' tako, ondakar т' ne košta  
ništa . . . ev' sve, па nos' . . .

Na večer, kad se vratila u selo, поша najprije do seoskoga noćobdije i zamolila ga, neka sjutra, kad буде otpremao knezom do stanice ustaše, по jednomu izporuči njezinom mužu, да је polovicu »prodala, а polovicu dala za ranjenike«.

— Neka ј', па ишо им у сласт, у здравље.  
Да' ће Бог, па ћ' зајто Mateša lakše ratovat. А падне љ', бит' ће м' душа lakša за 'vol'ko. Бог му ј' и душа! Ajde de, па  
нека м' тако кој' испоруčи . . .





## Pred stražom.

Vlakom je stiglo više seljaka. Sve su to stariji ljudi, kojima glavu pokrivaju sjeđine. Onako dva a dva teško se podštakuju, a u ruci ili na ramenu sve klimbata platneni puni torbak.

Dvojica zaprela osobito živahan razgovor. Pa dok jedan govori, drugi poteže iz lule, a kad ovaj svrši, onda drugi nastavlja. I tako obojica sporo se pomiču naprijed sve korak po korak. Vidi se, da su »naši« ljudi.

Kod prvoga ugla zakrenuli brže.

— Znaš, mogo bi a'tobil. Ne zna t' taj gjavo za šalu. Pa onda i što b' umro, al' kol'ka j' to sramota: Rat, pa t' a'tobil. Juh, vrag mu . . .

Mračak se povlačio lijeno i naše čike tek što će za drugi ugao, a odanle vojnik s nataknutim bodom.

— Halt! inače pucam.

Ljudi stadoše. Oblio ih smrtni znoj, a uzrujanost podrmala od glave do pete. U onom užbugjenju zvonilo im u ušima strašni onaj »Halt!« i oni ni da bi riječ. Već samo što jedan pogledao drugoga i kao da lulom u ruci jedan drugog pita:

— Šta sadikar?

Al vojak ne zna za šalu, već nategao kajiš, pa očima odmjerio iz kojih pročitaše obojica, da to znači onaj čas pred ... pucanjem.

I zato sada ne bijaše druge, već otvriti jezik, dok je za vremena.

— Ik Frajnd — izustio jedan, a drugi baja brže za njim promucao:

— Ik gut Frajnd.

Vojnik kroz mračak manuo rukom.

— A šta 'š sadikar, Ilja, â?!

A Ilja samo bliže i nuka, da on govori.

— Sam' ti govori, ti znaš nemecki bolje, de ...

Nije druge i Jaša onako zgrbljen zahvati druga za oba ramena, pa ga postisne za dobra dva koraka natrag.

— Ik gut Frajnd ... curik: so, so — —

— Curik: so, so — i obojica se natraške odšantucaše više po zraku, već po »asfaltu« do prve gostione.

\*

Kad istom drugi dan kasno u večer Ilja i Jašo zašao u kuću, a ono redu<sup>z</sup> pred njih, pa užgaj i reži.

— Zar sadikar s' dogje kući — a?! Zar iz seća u varoš trebate dva dana, da odneseš malo milošće — a?! Zar tako se načavršu ljudi, koji treba da pridinjače — a?!

I kiša riječi sve sipa i sipa ko nagla ona ljetna, koja procuri iznenada u čas, kad je ne treba, pa i ako ne traje dugo, nikako da isčekaš konac. Ilja i Jaša stali kô dvoje odsugjenika, pa tek da će se opravdati a ono reduša iznova.

Kada je međjuto nadošao i čas večere, bura se slegla, a nebo razvedriло, počela reduša nešto tišim glasom i onako iz daleka propitkivati iznenada, kako je u gradu.

Ivša kô mlagji dao prvenstvo Jaši, a ovaj samo nehajno lane, da su ih obojicu skoro ubili.

— Ubili . . . Mati Isukrstova, pa zašto m' to niste odma' kazli — a?

Govornik se razjunačio, pa stao kovati dok je jošvruće. Pripovijedao na dugo i široko, kako se grad promijenio, da je velik, a na sve strane vojnička »patrula«. Oni htjeli put vojarne do njihove, ali ih tu sustavili i da nije bilo gostione, izgubili bi glavu. Tu su našli suseljane, koji su od njih preuzeli milošće, a sami čekali dan, da ih ne bi onako u mraku »patrula«.

Sada je istom reduša shvatila nepriličan položaj zadrugara i u znak toga kimnula glavom, potvrgujujući, da je tako.

— E, da s' ja to prije znala . . . Sad :  
kako j' tako j'. Samo kada j' živa glava  
. . . indi.

— Et' vi's — završio Jaša — 'tili mi  
kući, al' ne dao onaj s puškom. Ne da, pa  
ne da.

Vojnik pak, koji je bio na straži, čim  
se vratio u vojarnu, prvo mu bilo, da je  
priupitao sudrugove :

— Kaž'te vi meni, tako vam Boga, ka-  
ko j' to, da ovdikar, u gradu, et' tu, 'di  
smo mi sade, govore »nemecki« i naši lju-  
di sa sela, 'Rvati — kako j' to?!





## Dvije vijesti.

Kao svagda, tako je danas, prije nego  
je otisao u polje, prigledao u kiljer. Moglo  
je biti oko po na treću. Rijetki mračak  
vukao se dvorištem preko šljivika sve ta-  
mo do Papuka i Krndije. Živad već pro-  
miljuje kroz šibom pojpletene kokočake,  
a pas čuvar već zalazi u svoje skrovište.  
Tu i tamo zlepeta krilima gačasti pijetao,  
a onda čas dva i kukurijekanje odmniye  
selском tišinом . . .

Primakne se polako na prstima, povuče  
uzicu od vratiju i nalukne unutra . . .

. . . Na razastrtoj petari skutrile se dvije  
djevojčice, a uza njih snaš-Bistra. Žena u  
naponu snage proteže oble ruke, pa kad  
ugleda Stojana, samo se slatko nasmiješi i  
posjedne na logu.

— Pa ti već ust'o? Tak' rano — a?!

A on i ne čekajući druga pitanja, a  
još manje, da će odgovoriti na upite, onako

po gjački samo odreda sve bržim i bržim  
glasom, kô kad se čovjeku žuri, pa ne će  
ni časa da izgubi.

— Dobro j'tro! Treba da započnem  
vršenjem, pa ako j' moguće, da danaske i  
završim. Bi' će posla, al s' ne bojim. Sve  
ć' sam da m' s' ti ne mučiš . . .

Tu je malo zastao i započeo drugo  
poglavlje.

— A . . . nu . . . kako t' je, 'oče l'  
skoro — â?!

Snaš-Bistra zarumeni kô mlada, slegne  
ramenima i uobičajenim odgovorom udo-  
brovolji muža

— Znaš . . . ne znam . . . al tako m'  
je kô da m' nije baš dobro . . . Moglo b'  
i danas, a ne mora. Bog zna . . .

A onda se okrene malo na stranu, po-  
kaže na djecu i nastavi:

— Sam' ti idi, pa čuvaj na se, da ti  
s' tamo kod mašina štagod ne dogodi.  
Ako m' šta ustreba, ja ć' već probuditi  
Gjolicu ja l' Angju. Dica s' pametna, pa  
znadu i sama do snaš-Ljube.

— Kada j' tako, ondakar idem brez  
brige, Bog!

Put do njegova polja vodio Koškans-  
kom šumom kroz selo. Na pô puta snašla  
ga želja, da se povrati, pa da još jednom  
priupita ženu, što i kako misli. Ovo mu u  
par dana iznenada dogje, a kod posla u-

pravo uznemiruje. Pogotovo sada, gdje se to vuće već čitav mjesec dana. Pa onda i sam liječnik je rekao, da može biti svaki čas . . . svaki čas. Sad samo još da mine današnji dan i progje taj veliki posao. A onda bit će mira i spokoja. Dotle će se i Bistra podići iz postelje, posvršavati sitniji posao, pa će se moći i sam više posvetiti svojoj djeci.

— Dica, moja dica . . .

Kod ovih riječi i nehotice se raznježi više no inače, a oko samo zacakli i po koja suza skotrlja — sve onako u potaji uza sve njegovo junačenje — i spuzne niz opaljene obraze, pa isčezne među crnim čekinjama brade.

Snatreći tako o ženi i djeci, pa što će biti »treće« — »ja l' sin, ja l' cura« i nehotice se uzruja. Prsa se nadimlju jače, disanje biva brže i ako isprekidanije, i on osjeti potrebu zastati.

Stane. Okrene iza sebe, a to bome već šumski proplanak i sad na treba da zavije stranputicom do vrbika, a onda za četvrt sata evo ti njegove »Gračanice«.

Sad ako bude cura, kako je vazda umovao ragje, da ga zbilja ne bi odveć iznenadila, bit će dobro. »Ženska glava vridi«, a on sam ima same takove prijatelje i pobre, kojima Bog dao baš samu mušku djecu. Ovi i onako uvijek kažu, kad su na mobi i drugim poslovima: »Vi'š baća,

bar' čmo biti prijatelji. Ti imaš dvi cure,  
a ja dva sina, pa de da s' pogodimo«. I  
tako redom.

I za to on nikako da razumije svoju  
Bistru, koja si uvijek želi samo sina. Ko  
da je to baš najveća sreća, pa da ti budu  
ko Gjurokovi same palavorde i badavadžije.  
Jok! Nikada! Bolje sto cura, pa pošteno  
poudavati, već da »da t' se probitandže«.

U to zakorači jače i brže, a do uha  
mu dopre cinkanje jutrenje.

— Zvon' baja Tomašev, zvon' baja  
Tomašev.

Skine kapu, pa da će u molitvu. Taman  
se on prekrstio, a ono zamnije već iz da-  
leka štropot kola. Ovaj ga smete i on se  
samo na brzu ruku prekrsti, a onda baci  
pogled k istočnoj strani, odakle je tamо  
od općinskoga puta čuo smijeh i podciki-  
vanje. Pogleda bolje, a ono se plavi u  
kolima kapa nekoga redara. Jedva što je i  
dospio, da razmišlja ili čak ispituje tomu  
uzrok, evo ti vike iz kola:

— Bać-Stojane-e . . . Stojane-e . . .  
pripravi raki-je — e . . . raki-je — e . . .  
Živ'jo-o . . . E — je — e . . . Hihi-i . . .

Kad ono kola bliže, a i vika jača, a  
kola stanu ko odrezano. Pandur Tanaja  
samо što izvuče izpod pazuha svoj »tefter«,  
razmota ovamo, razmota onamo, a ostali  
ni da bi pisnuli. Onda u neke napipa  
artiju i stane vaditi.

— Stojan . . . Stojan Kusturić iz Ben'čanaca-a . . . Ev' tudikar t' poziv, pa 'oš danas čekaj sa vojničkom knjižicom oko pet sati prid općinom, pa Ć'mo put Osika — je s' razum'o — à?!

A on stoji, pa ne vjeruje. Hoće da priupita još jedanput za uputu, al Tanaja samo žmnigne kočijašu i još jedanput zavikne: »Danaske oko pet sati prid općinom, ja l' će biti štrofa po zakonu«, a ono kola kao da i nijesu bila nikada pred njegovim očima.

Kako nije bilo druge, ode brže na polje, izdao naloge, pa natrag u selo. Jedva što je prešao pô puta, a ono prolete kraj njega i druga kola, a tu već pjevaju i halabuče, dok sa šešira vitlaju se hrvatske trobojnice.

U to netko iz kola zavikne, da se žuri kući. Što je kazao, nikako da razabere. Čuo je samo, kako je bila zadnja riječ: Bistra.

— Da nij' bio porod? O Bože . . . pa šta je . . . kako je njoj . . . i pitanje zaredalo za pitanjem.

U selu poustajali. Svuda neobična vreva i metež. Staro i mlado moća se ovamo i onamo. Čas jedni potrče do jedne kuće, čas do drveta. Ljudi se zaustavljaju, čitaju proglose i razilaze. A pandur Mateša sav zaduhah i zaparen u licu, ispituje i istražuje vidljivo mjesto u selu, a onda nalijepljuje velike crvene oglase.

Sad je istom puklo Stojanu pred očima.  
Ne da on ne bi znao o čemu se radi, već  
što mu je istom sada bilo sve potpuno  
jasno. Ona muška krv u njemu zakipi i  
on zatakne svoj poziv za šešir, pa ravno  
med radoznaalu svjetinu.

— Živ'jo kralj Franjo Josip Prvi ! A  
onda brzo nadoda : Živ'jo naš premilostivi  
kralj Franjo Josip Prvi ! Živ'jo, živ'jo —  
živ'jo-ô !

Sve zamuklo. Isprva pogledali strahopočitanjem Stojana, pa kad ovaj ponovio klicaj, a netko pročitao riječ djelomična sprema i nabacio, da »neprijatelj 'oće da udari na našu državu i kralja« — pridružili se poklicima i u tili čas valjalo se mnoštvo naroda pod Stojanovim vodstvom sve do njegove kuće.

Kad mu u to dotrčala sva zaduhana i uzbujena u susret čerkica Angja i šaptнуla nešto u uho, Stojan da pobijesni od veselja.

— Živ'jo rat, živ'jo naš premilostivi kralj Franjo Josip Prvi ! Živ'jo rat ! Živ'jo-ô !

I što ga je grlo nosilo zapjeva najprije »Bože živi«, a onda »Lipa naša domovina«. Prisutni prihvate i pjesma zaori, skladna i domoljubna, iz bezbroj vatrenih srdaca.

Kad je zatim ugledao ženu, a za malo stao se od nje oprاشati na put, stisnuo joj čvrsto obje ruke, zagrljio jako i izljubio do sita.

— Sad idem . . . idem veselo, pa da  
upravo kugle lete ko proljetna kiša. Ne  
bojim se, pa da udare na me upravo sto  
gjavola . . . i više. A ne boj se ni ti, jer kad  
čoek ide od volje, tu ondakar nema stra, a  
pobjeda j' sigurna. Živ'jo kralj — — —

— — — Snaša Bistra rodila zdravo i  
junačko čedance. Dobila . . . sina.







## Pred kućom.

Dan prije, nego što se obukao u vojničko odijelo kao pučki ustaša, stanovao je u kući svoje daljne rogjakinje. Malena gradska ulica tik rijeke Drave, i bać-Mihajlo osjećao se kao kod kuće.

Drukčije je to bilo za maloga Tajicu.

Čas dva i on skok u dvorište, a odavde na ulicu. Pa onda ona Podravina! Tu nikako da se nagleda.

U to zazvonilo podne. Jaki udarci ve likoga zvona župne crkve sv. Petra i Pavla sjekli uzduh. Odjekivalo je unaokolo i onda se gubili duboko u one mutne limane podno dravskoga »bajera«.

Dječarac se čisto zbumio. Ne zna je li to sanja, ili u istinu odmnihevaju zvuci zvona.

Da tako zazvoni u selu, skupilo bi se sve. Sve tamo od Donje Mâle do Širokoga Jerđ ndeka, onda uz staroputinu od majura do bać-Joškine vatrene.

— A g'e tudikar . . . ni žive duše . . .  
nikoga!

Otrči ocu, da mu sve ispriča, a onda  
i opet stao provirivati.

Pogleda bolje, a to nakraj susjedne  
kuće trčkara malena djevojčica. U ruci joj  
platnena bepka i na štapiću zabodena od  
crvena papira zvijezda, koja se, čim zaokru-  
ži rukom po zraku, okreće da je milina!

Tajica ne zna, što da gleda. Naposljeku  
se sjeti i pogje ocu.

— Znaš, japa . . .

— Šta, znaš, kaž, pa č' znati. De!

— Na sokak izišla cura . . .

— Cura, cura . . .

— Al' to ni' cura.

— Kako nij', kada s' rek'o, da 'est.

Mališ se zamisli.

— To t' frajla.

— Gle, gle. A 'el velika?

— Nije velika . . . ev' 'volična. Al . .

— Šta, al?!

Pogleda oca, pogleda rogjaka, a onda  
ponikne na čas.

— Lipa frajla . . . nema t' kod nas  
toga . . . tamo kod naše kuće . . . lipa  
frajla.

Otar se nasmije. Dlan o dlan i on se  
se maši u džep. Izvadi dvadesetak, pa će  
sinu:

— Na, pa j' zakapari.

Tajica poleti, što ga noge nose. I ravno djevojčici. Kad je došao na jedno tri koraka razdaleči, a ona u ciku, pa bjež.

Dječarac za njom, ona u kuću i zalupi vratima.

Kroz muklo jecanje razabrao je, kako je na upit svoje majke odgovarala:

—A pû vil mi' aun . . . a pû.

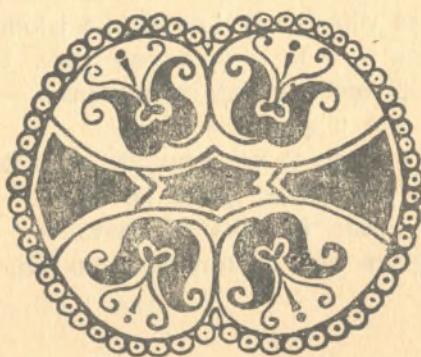
Kad su ga drugi dan pitali suseljani, kako je bilo u gradu, zakimao je glavom.

— Nikako. Et' vi's ovo: Kod nas, kad dobiješ vilir dva, ja l' desetak, a istom dva-desetak . . . to t' je novac, pare. Pa s' smiješ, veseliš, gjipaš misec dana.

— A u gradu?

— Tamo t' ne samo da s' ništa ne veseli, već jauče, plače kô kiša. I ne Ć uzeti novac iz ruke ni zašto . . . ni za živu glavu. Biži od novca i samo biži — —







## Žrijeb.

Još prije, nego što je kocka pala na njega, stajao je Dimitrija Gjakin licem u lice Daji Antunovu. Onako nehinjeno i sasvim prirodno potreptao ga kruto po ramenu i samo namignuo očima kao žeravka živim i značajno kimnuo glavom.

— 'Oćemo l', baja, â?

— Indi, pa da, 'oćemo... ada — skoro bez promišljanja potvrdi Daja i kao neka varnica zaplamsa mu u očima.

— Znaš, tako m' Boga, neka m' ondakar niko ne dogje ni blizu... ni nablužu. Pucať ču dok bude fišeka, a ondakar baj'netom dok ne zatupi, a ondakar kundakom kud z'vatim... 'oću, duše m' 'oću, duše m' mo'e, pa ma odma' izdano. Uđara' č'mo, baja u--da--ratiti--i... je l' da j' tako?!

— Tako, tako... i dva puta više, pa neka s'znaće za 'Rvate, da s' ljudi, a ne

istom ma ko god. Alaj č'mo — uh! I Dimitrija Gjakin stisnuo šaku, pa njojn zakrenuo u luku onako oštro po zraku, da su sve pucketali zglobovi . . .

Korak po korak došli i do općine, a tu već sva sila ustaša. Pa dok jedan nakrenuo nahero staru vojničku kapu, drugi pripaljuje lulu, namješta pojas ili od nestrljivosti premeće naborima košulje i tako već redom, kako koji.

Ujedared nastalo komešanje. Pandur Mratadžita samo onako, kô tajnu, izlanuo: — Tri, ja l' deset, ja l' trijest je previše. Ne č' svi . . . za toľko manje.

Okrene naglo i zakrene u općinu.

— Tri . . .

— Deset . . .

— Trijest . . .

— Sad koje je . . . kol'ko.

— Šta s' ti čuo?

— A ti?

Uzrujanost obišla redom sve jednoga za drugim. Pa dok su prije čekali s nekom odvažnošću, kako teče proglaš, sad se jedan za drugim ko stresao.

— Id' Boga t', to č' bit oni, koji su bolesni, ja l' sakati . . . Pa i di b' bila puška baš za svakog. Nema t' toga u našem carstvu. Tu t' uzimlju šta valja, a ne ko drugdi, di s' tuku i babe i dica.

Ovo je posljednje izustio Gjurokov Stepoš navlaš nešto zatezitim glasom, da vidi,

kako će djelovati na okolini. Znao on svoje ljude u dušu, ali ipak da vidi, što će i kako će. I nije se prevario. Kad stali nabrajati i pogagjati, koji bi to od tri — deset ili trideset mogao biti, a to od uzrujanosti nastala prava graja.

— Šta, pa zar ja?! Zar t' misliš, da s' ja odras'o u zapećku — ja, Niketa Drašinćev. Ev' gledaj 'vamo — i on zavrne rukav, stisne šaku i stane prigibati lijevom rukom. Mišice nabrekle, a one crne rute strše ko vrba u vrbiku.

— Ev' gledaj, 'pa sici. Udari, šta s' bojiš, nij' to od pamuka, pa da ē' puknuti. Aja, toga ne rodi.

Daja Antunov poblijedio ko krpa. Čas prije za one tišine, ko da je čuo neki tajni i samo njemu poznati glas Brašne.

— Daja, Da—ji—ce—e, kako ē' mo mi bez tebe — â? Pa dica, pa onda kad legnem u krevet . . . i ono šesto, a maja kašljaca. Vid'la s' baš juče' kako s' zaduvala i samo što ne pukne žila na vratu. Pa ondakar . . . pljuje t' ona krv . . . čistu krv, a ko da j' grudasta.

— Nij' to dobro, al' ti s' ne boj. I ona nastavi kô vedrije, sabranije: Ja ē' već pri-paz't. Pa ondakar . . . svejedno j' to: jal' umro danas, ja l' sutra. A 'vako j' i lipše. Pa ondakar, ti s' ipak španov poljar, a tamo vrajt, pa treba . . . treba da s' držiš, treba . . .

Istina, žena je žena, ali tu ima pravo, umovao Daja. Ako popusti on ko nešto, što u selu broji, šta će drugi? Ovamo opet pomisao na samu stvar, a imenito strašni onaj dogadjaj, koji mu danomice ne da usnuti. I onda zadršće svaka u njemu žila, sve, a u duši se pojavljuje slika za slikom. Istina, on je čitao i novine, ali ono, što im reče mjesni župnik, -- to je previše. To se snositi ne da. Pa i ne treba... ne može. Tu treba, da je jedna misao, sve jedno.

— Neka j' sve ko ova Vaša rič... jedna i jedno. A opet naše dilo: jedno i jedno. Kud jedan - tud svi. Kako jedno selo, tako drugo, tako sva naša mista, vel'ka i mala, tako sva naša carevina.

I za čudo, ova njegova upalila. Za tili čas čuli se glasovi:

— E, kad tako Daja sa petero, onda-kar možem i ja sa troje.

— I ja bez dice.

— I ja sa dvoje.

— I ja bez ikoga svoga...

Dimitrija Gjakin stajao nekoliko koraka iza Daje, pa dok drugi iz razgovora u razgovor, on svoje oko upro u Daju, pa samo onda, kada bi ovaj nehotično slegnuo ramenima ili učinio kakav pokretaj ti-jelom, a on brže trepne i još brže žmigne sve nekoliko puta jedno za drugim.

U to izasla »komisija« i bilježnik stao čitati iskaz oproštenih do daljne odredbe od vojne obvezatnosti kotara . . . koga, pripadajući u općinu . . . ci, sela . . . ci. Broj prvi: Andra Rakitovac, rimokatolik, . . . godina, kuće broj 12, broj drugi: Ilija Koprivanec, rimokatolik, . . . godina, kuće broj 17. novi, broj treći — — i broj trideseti: Dimitrija Kusturić (Gjakin po zadruzji), rimokatolik, 32 godine, kuće broj 50. tamo u Donjoj Maloj.

Još je bubanj udarao dva tri puta, pa prije nego što će završiti, zakoračio Dimitrije blijet kao vosak. Ponudio se naprijed i ravno pred proglašitelje. Putem mu šumilo u glavi. Sad mu bilo jasno, da su tridesetorica previše, pa da se tu nije biralo, bilo radi kakvih obzira, već naprosto, kako je pala na koga kocka. On doduše nije učestvovao u razgovoru sa seljacima, ali je zato razmišljao. Povod tomu dale mu načelnikove riječi, da ova tridesetorica valja da upotrijebe vrijeme, pa da što prije urede ne samo dobra svoje i svoje kuće, već i svojih suseljana i budu uza sve to, što je »status« pun, pripravni na poziv, »koji može naknadno doći svaki čas«.

Dakle to nije onako tek slijepo, već se to unaprijeda odmijeri broj, a što se tridesetorica puštaju, da ostanu, to nije samo za to, što ih je previše, već i da urede dobro svoje i suseljana svojili.

— Eto viš i za to s' brine veliki naš car i kralj.

— Bog mu dao svako dobro! — E to j' onda drukčije, sam . . .

I sad dolazi ono pravo . . . Ono, zašto on ne zna dati razjašnjenja, ali što je izrekao u nekoliko riječi:

— Moljiću, ako mož' biti, ja sam po milosti za sada oprošten, ali nemam ni žene ni dice, a toga svega ima u mog baje, Daje Antunova, kuće broj 11. U njega j' i bolja pamet i jače radilice ruke. A, moljiću, žena mu u porogaju, a maja na samrti . . . baca krv. Moljiću, neka on, a ja č' da ga zaminim . . . bi č' bolje, moljiću — — —

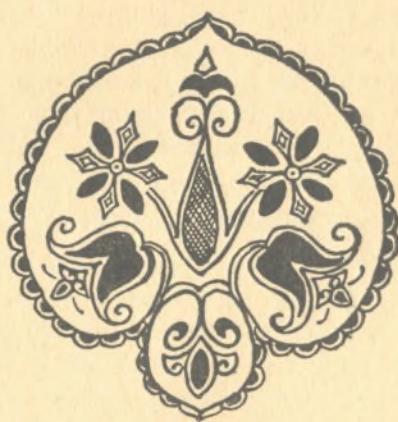
Pola sata kasnije digla se prašina na izrovanoj staroputini prema željezničkoj stanicici. Mnoštvo se naroda pomicalo hitro naprijed. Jedan dostizava drugog odmjerenim korakom. Kad su došli cesti na domak, Dimitrija sav razdragan. Nešto toplo zastruilo mu po čitavom tijelu i on se razigrao Trijezan, a pijan s tajne opojnosti. Čas potrepta jednoga, čas drugoga, ovom jednu, onom pregršt lijepih riječi. Onda stisne po staroj navici čvrsto šaku, zavitla pruženom rukom po zraku i uz ciku naručio »aljdomaš« za sve.

— Pijte, danas ja plaćam, pa da ide što bolje . . . što bolje mož'. Pijte, braćo, jer to m' je i 'nako najlipši dan u mojojem življenju.

— Urad'jo s', što s' mog'o, a sadikar  
ć' oš ono — to je osobito naglasio — što  
treba da čini svaki od nas, 'ko je pravi  
'Rvat. Živ'jo zato rat! Živ'jo naš premilo-  
stivi car i kralj Franjo Josip Prvi! Živ'la  
naša 'Rvacka!

Onda zaredali poklici, kô gusta kiša  
iz oblaka, vatrene paljbe, oteziti narodni  
deseterac dulji i kraći, poskočnice od dva  
stihia, sve nekud ko jače. grlatije; pjesma,  
razgovor, strka, vрева i žamor slio se u  
u jednu veliku poemu i voz zasiktao pu-  
nom parom brže i brže u kolovoskom su-  
tonu. A gusti bijeli dim, poput ovčica ljet-  
nom plaveti, širio na sve strane rastrgane  
niti slavonskom ravni, po kojoj su drhtali  
zadnji traci zarumenjenog neba sve tiše  
tiše i tiše — — — —







## Prvi.

Dijete se rodilo dva dana po njegovu odlasku. Pa dok je majka uzdisala za mužem i žalila njegovu odsutnost, ded-Tadaja stao tjerati sve odreda.

— Treba vam s' požuriti, pa u crkvu. Neka s' krsti'. Pa ondakar, da i ne treba ići snaš-Bistra. Ja č' i snaš-Ljuba. Bi' će bolje. A sadikar de, valja vam s' požuriti . . .

Žene u brigu. Ne će one po njegovu, već po svome. Pa onda i čemu nagliti? Treba to sve urediti, a ne na vrat na nos, pa da se obrukaju pred svijetom.

— Ne mora to biti danas, već kad 'oće kuma.

To mu je bilo dosta, da plane.

— Šta?! Pa znate l' vi, da s' u kući sadikar ja gazda — ja, Šimo Azenić. Znate l' vi, da j' Šimeta u ratu, pa ako ga »kugla«, da č' ja ditetu biti drugi japa — â ?!

To je upalilo.

Još isto poslije podne spremili sve na brzu ruku. Prije polaska u crkvu tiho će majka i onako iz daleka, da napomene gledе imena.

— Znaš, kako smo kaz'li prije.

Djed se trznuo i stisnuo usne. Već mu bilo da izlane . . . Da pokaže, kako je suvišno svako podsjećivanje, došlo ono s koje mu drago strane, mane rukom i odreže ukratko :

— Dobro, dobro . . . i to j' moja briga.

Putem je premišljavao, a pred očima sve igra i vojska i rat i sin i unuk. Sve se to smiješalo u jedno i neka velika, a nejasna slika, titrala mu pred očima. A to ga je napunjavalo nečim, što dosele nikada u životu očutio nije. Istina, veselio se i prijašnjoj unučadi, ali ovo je sin . . . sin jedinac. To je sasvim nešta drugo. Pa vrijeme u koje je ugledao sunce.

— Mlada nedilja i kako s' ono zove . . . Mazurska jezera . . . Bože mi prosti gri'e, al ono što s' odlučio, to će biti, pa ma — — Tu je naglo prestao.

Pridržavši dijete na ruci, skoknula babica u župni stan i za čas eto časne ti sjedine, duhovnoga pastira.

Koliko je to prošlo vremena i kako je sve do toga došlo! Onaj put u sakristiju, pa ono njegovo nespretno i nesigurno po-

micanje naprijed, pozdrav, škropljenje svetom vodom — sve je to on proživio u nekoj magli, besvjestici. Ništa se ne sjeća već jedino, kad ga je zapitao župnik, kako su smislili da se dijete zove, otresao se sputanosti i jezik je progovorio sam od sebe:

— Znat', molji' ču, vele časni . . . rat je 'nako i 'nako, pa neka s' zove: 'Indenburg. To t' je bar ime!

Ovamo onamo i župnik, sve u lijepom, starca ubrzno razoružao. Ovo mu u ostalom lako pošlo za rukom, kad je spomenuo u jednu ruku, danematakvoga sveca ukolendaru, koji se tako zove, a u drugu pravo oca, koji je tamo daleko na ratnoj poljani i bit će veselo, kad čuje, da mu se sin zove, kao i on sam.

Babica je međutim otkrila dječarcu glavu, a župnik je uz jaki muškarački i djetinji vrisak poljevalo unakrst svetom vodom: Šimeta, ja te krstim u ime Oca i Sina i Duha svetoga . . . Amen.







## Starac.

Još dugo poslije večere vodili se dugački razgovori. Pa dok su domom reduše i snaše polijegale ili prigledavale djecu, bake klimatale glavom i drijemale, kuće gazda, Tomaša Androkov, razlagao na dugo i široko, kako je vojevao u »Italijanskoj« i, a to se razumije, vazda junački se ponijeo. Danas je to lakše, jer su i puške savršenije, pa ti ne treba tek njome kuburiti, a i carsko »odilo« već čuva od »dušmana«.

— Sam' pamet u glavu, a vraga iz glave . . . to t' valja uvik imati na umu; jer ondakar više vridi mrva soli, već u mirno doba . . . centa, jer posli' kiše ne treba t' kabanice. E—he—he—he—e . . . kad sam t' ja ono bio u Italijanskoj . . .

I sad je i opeta započela pripovijest ispočetka. Tomaša je krupnim glasom kidalo onu zasićenu ljetnu noćnu tišinu, koju tek prekida brujanje brzjavnih žica sa druma,

poisprekidani lavež pasa i promuklo mukanje blaga. Čuje se katgod i fičuk vatrene kao navještaj, da se svršuje vršitba i onda daj nagagaj, je li to na kamari »strik-Tadije, ja l' zadruge lipoga Gjurokova Nace, ja l' bogčije Gjuke Pavošnica«.

Taman onda što prevlada glas većine, opet će koji:

- A ka' ćeš odavle?
- Pa kol'ko č' trebati?
- O's u Osik, ja l' Zagreb, ja l' Karlovac?

— Kuda č' tvoja »kumpanija« i kô će t' biti »zapovidnik«, »stražmeštar« i sve tako do frajta? !

Ded-Imbrokov sluša i sluša. Nekako drijemež bježi iz glave, pa kô da ulazi nešta polu mnlako, a polu živoga i to onda kao da zamuti i on osjeti, kako krv teče brže, a mora da je najviše pod kožom. I da ima, kao što nema, ogledalce ili da ga nije stid priupitati, uvjeren je, da bi dobio jasni odgovor. Mora da se rumeni ona nagnegana koža i vigja jamica crvenilom izmegju sijedih podstriženih čekinja brade. Pa uši! I lijevo i desno upravo pali. Osjeća kako krv žari. Sve ovo nuka ga i onako po strance, kad treba da se digne, kô odskoči sâm od sebe sa onoga tronoška, a gle, kako je to inače: jedva što teškom mukom sjedne, ostane tu kô prikovan. Pa kad mu se valja dići, sve se i podupire i opire i rukama i nogama, dok se teškom mukom

ne podigne toliko, da uz pomoć najbližjeg predmeta osovi na klecajuće noge, a onda sve korak po korak odšantuca u svoju komoru, gdje se više odmara od napora i u tom odmaranju sve onako u besanici dočeka i svitanje. A danas se to sve promijenilo. Uz mlagjariju — pomladila mu se i duša, a pomladilo se i tijelo, pomladili se i rasklimani udovi.

Pa kad se ono družba oko pola dvanaste dizala, pa krenula na konak, jer »ljudi Božji, treba č' sutra uraniti, pa što prije na poso«, pošo i on i onako ko besvijesno zamanuo dva tri put rukom, i kô da se napio kresne:

— Aj—haj . . . treba — treba . . . pa i di je — neka j' . . . neka. Aj—haj!

Sad ga tek opaziše zadrugari.

— Gle, gle . . . šta s' to dedo rashajso kô da s' napio šnjoke, ja l' špire — â?

A dedo maše samo rukama i velikim, nešto sigurnijim no inače, koracima grabi put svojega loga.

Kako je bio razigran, a umoran kraj sve pomlagjene svježosti, usnuo preko običaja prije nego zadrugari i sanjao sve ono o čem je bilo večeras razgovora. Samo ti njegovi zadrugari izgledali nekud plahi i kotelesno slabiji, a on na pomoći svima. Jedva što zatrubila vojnička truba, a on već gotov i samo ravna »telečakom«, a u »brocak« gura svoje »konzerve« i »cvibak«.

Ide to ko namazano i već u duhu gleda,  
kako će svoju zairu jesti i griskati, da će  
sve pucati zubi. U to zatrubilo ponovno, a  
kad on bacio pogled u stranu, a to njegovi  
ko u jedan glas:

— Ded-limbrokov, ded-limbrokov . . .  
pomozi ako Boga znaš !

A on ne budi lijen, već dodaj jednom  
pušku, drugom pojas, trećem zamotava kabanicu, a petom pomaže prikapčati telećak.  
I sve to ide! Ide kô namazano. A njegovi  
se tuže, da je preteško.

— Id' boga t', kaki teško, šta j' to tri-  
desetak ja l' četrdeset kila. Da j' na meni  
'oš 'edanput 'voliko — bio b' 'oš lakši.  
Ev' viš — i on poskoči, da je sva zemlja  
zatutnjila — — —

Kad je otvorio oči, a ono ko da je  
krevet mnogo tvrgji. Hoće da se pruži, a  
ono mjesta ni za pedalj. A ovamo sve šumi  
u glavi, kao da ga tko udario kakovom bu-  
gjom. Protare oči. Mrak kao u rogu. Sluša:  
Kuc—Kuc. Cin, cin.

— Dva . . . dva sata.

Pipa lijevo, pipa desno.

— E — è . . . progungja onako sa-  
neno i kao da je dokučio svoj položaj.  
Polako popipa više, a onda zarine rukom  
iza daske i stane se pridizati najprije jednom,  
a onda drugom rukom. Kad se podigao sa  
zemlje, prošao ga san, al on ipak na silu  
zatvorio oči. Ne toliko, da ponovno usne,

već od stida. Stidio se sam sebe. I neko mrzovoljasto čuvstvo oblije ga uzduž i prijeko. Stisnuo i usnice, a onda i obe šake i da prikrati vrijeme udarao sve onako ritmički postrance samoga kreveta. Kako je to dugo trajalo ne bi znao reći. On je tek jutrom znao, da poslije onoga pada više usnuti nije mogao, već se pridigao i dao na posao. Najprije sjeo na krevet, ruke prekrstio i stao sračunavati:

-- Ćup vode od šest litara onako sve skupa osam kila; surka, rubenina i torbak sa dva lepičića i flašom vode dvanaest kila; to j' zajedno dvajest kila. Onda da uzmem kosu i 'ednu osovinu, to b' moglo biti i opet 'edno dvajest kila. A dvajest i dvajest je četrdeset.

Da ne bi što zaboravio: prošao još jednom sve jedno za drugim i redom nabrojio, a onda ko da ga je netko gurnuo — poskočio sa kreveta i dao se na posao. Otvorio polako vrata i najprije otišao u kuhinju. Ispod klupčice posegao za čupom i otišao na zdenac po vodu, a onda ravno u komoru. Svoju surku zamotao kao vojničku kabanicu i sa ostalim probranim predmetima metnuo sve na krevet. Torbu sa kruhom i bocom vode ovjesio oko vrata, a pod kajи ugurao smotanu kabanicu.

Za desnu ruku odredio kosu i osovinu kao predmete jednake debljine, što će mu biti lako obuhvatiti prstima, a za lijevu čup

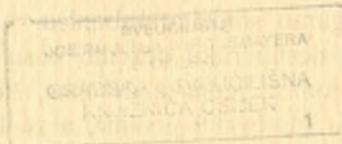
vode. Najprije ogledao sam sebe. Kako je sjedio, činio mu se teret na njemu bez težine. I zato se već unaprijed veselio, kako će on lako izmjeriti svoju snagu. Pruži odmah obe ruke, sagne se, zgrabi — pa da će izvesti svoj naum, ali s mjesta ni makac. Šta više: teret ga prignjeo k zemlji i on uz velik napor streso sa sebe kabanicu sa torbakom.

Oblio ga smrtni i znoj i strah. Umr i neka nevidljiva sila kao da se spustila vrh njegove šije.

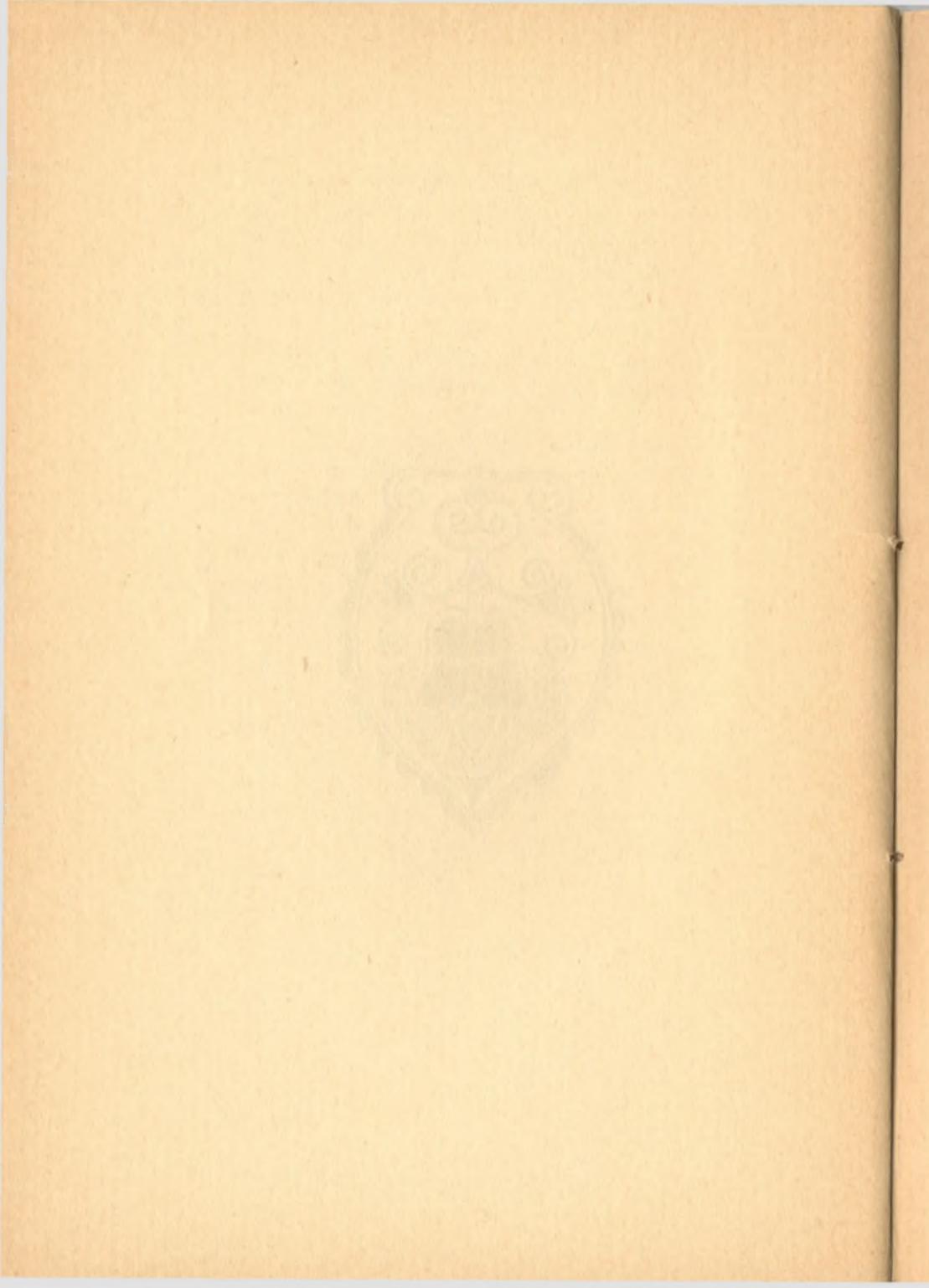
— Nejde, pa nejde . . . pa i' di b' s' ja mirio s mlagarijom. Nij' to poso za živ grob . . . nij', da.

I pokunjen pusti pokupljene predmete, a sam uhvati za krevet i zarida ko dijete. Ovom čuvstvu poništenog ponosa prošle muževnosti dao je oduška pred zadružarima kod jutrošnje južine riječima:

— Id'te, dico, pa sam' junački, kad već ja ne mogu. Što mož' da nosi čupu, ja l' osovinu, kabanicu ja l' pun torbak: nek' ide . . . za svitlog našeg cara i domovinu 'rvacku. Samo nek ide . . .







CRVENI KRIŽ . . . . .	9
RATNI ZNAKOVI . . . . .	15
ZA RANJENIKE . . . . .	21
PRED STRAŽOM . . . . .	25
DVIJE VIJESTI . . . . .	29
PRED KUĆOM . . . . .	37
ŽRIJEB . . . . .	41
PRVI . . . . .	49
STARAC . . . . .	53

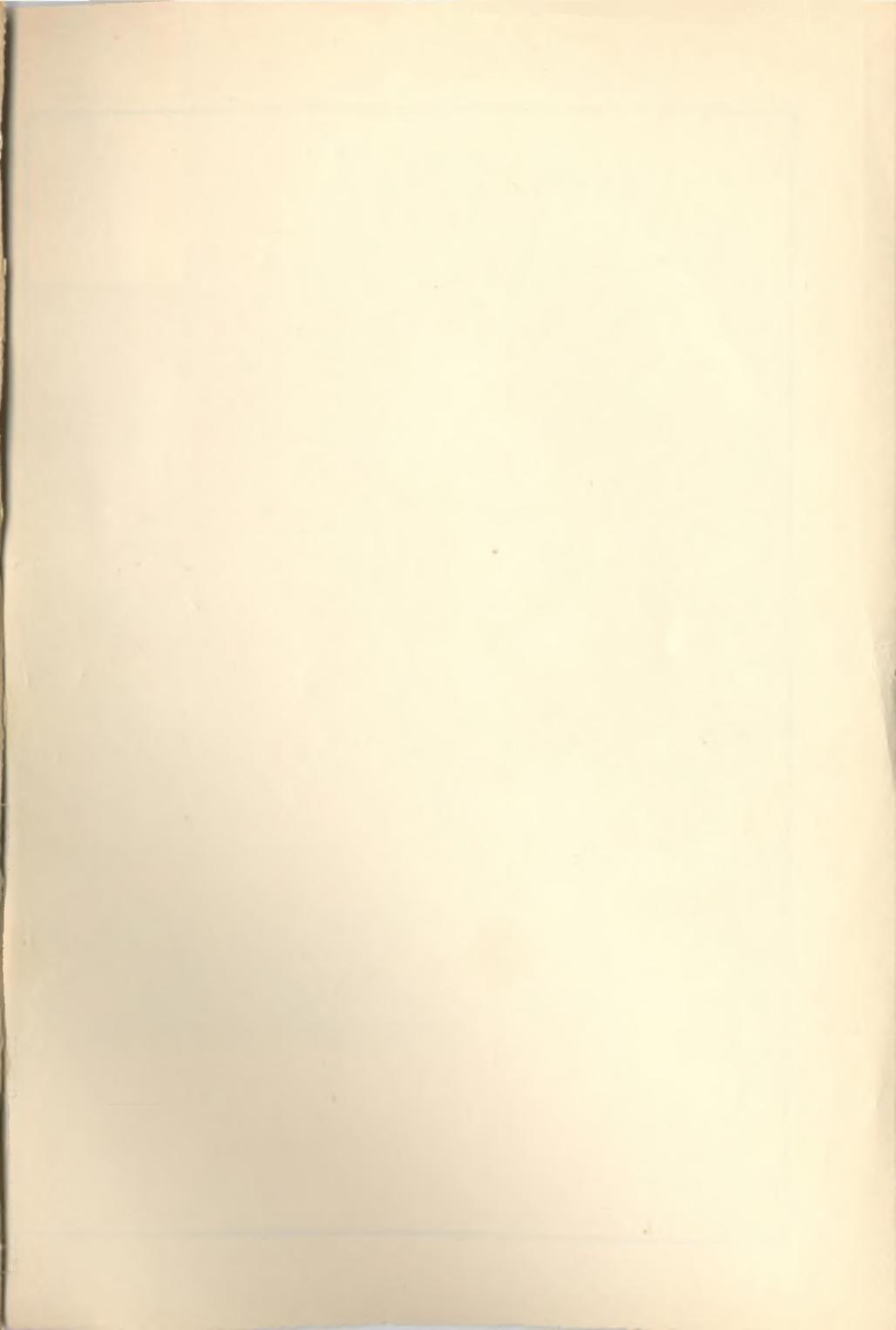
SCHLESWIG  
HOLSTEIN-GOTTEN  
SCHLESWIG-HOLSTEIN  
MUNICH  
DRESDEN  
PRAGUE  
VIENNA  
BERLIN

1744  
1745

NASLOVNI KLIŠE ZA TROBOJNI TISAK I  
EX LIBRIS IZRADILA JE GRAFIČKA UNIJA  
(GRAPHISCHE UNION), UMJETNO-CINKO-  
GRAFSKI ZAVOD U WIEN-U, VII. NEUBAU-  
GASSE 6, A ONE KNJIŽEVNIH UKRASA PRVA  
HRVATSKA DIONIČKA TISKARA U ZAGREBU.







886.2-8

MAG

C